

SUCCESVOORSTELLING 'GARDENIA'

De kunst van het transformeren

p 2-4

Richard Dierick als Marlene Dietrich in *Gardenia* van de Vlaamse groepen Les Ballets C. de la B. en NTGent.

Foto Joost van den Broek/de Volkskrant

KUNST

De **laatste** keer: kunstenaars over kunstenaars

14

KUNST

380 Musici voor de Achtste symfonie van **Mahler**

17

LEVEN

Ambachtelijke voeding rukt op in de supermarkt

20

MEDIA

Veertig jaar nieuwsfoto's van **Vincent Mentzel**

22

RUBRIEKEN

TV-RECENSIE	22
MEDIA & MENSEN	22-23
TELEVISIE	24-25
VOLKSKEUKEN	26
PUZZELS	26
HET WEER	27
XYZ	28

KUNST@VOLKSKRANT.NL

Laten zien wie je bent, dát je er bent

In *Gardenia* staan voornamelijk oudere travestieten die allemaal een verleden hebben in roze nachtclub-sferen. De voorstelling, van Alain Platel en NTGent, is wereldwijd een supersucces. Nu ook in Amsterdam.

Door **Hein Janssen**

Eders, dag had ik te maken met kinderen die doodgripen, en met hun ouders die zich aan me vastklampen. En dat ruim 25 jaar lang. Dat werd op den duur te zwaar voor me, ik werd er steeds sentimenteler van, tenzij ik juist dacht dat ik met de jaren harder zou worden. Als afleiding voor dat zware werk ben ik de travestie-ingsang - doordeweeks werken in het ziekenhuis en in het weekend in een gutterpark de bühne op, optreden als Marie Callas of Blanche Ducloux. Het is een manier om te overleven. Maar ook om op maandagochtend twee fris aan het werk.

Richard Dierck (artiestennaam 'Tootsie') is 58 jaar en op dit moment te zien als een van de negen artiesten in de voorstelling *Gardenia* van de Vlaamse groepen Les Ballets C. de la B. en NTGent. Omhangs is hij met vroegd pensioen gegaan als verpleger op de kinderafdeling van een Antwerps ziekenhuis. Al die tijd heeft hij die zware baan gecombineerd met optreden in travestiebars en op de bühne. Het is een manier om te overleven. Maar ook omdat hij zijn droomde van een bestaan in het theater, en dus in de avonduren toeneemingen volgen.

Op de valreep is zijn droom uitgekomen. Met *Gardenia* reist hij op dit moment de wereld over. Deze voorstelling over de keuzijde van travestie en transsexualiteit is wereldwijd een groot succes en toert van Florence naar Kopenhagen, van Lissabon naar Amsterdam en gaat komend jaar ook overzee: naar Canada, Australië en de Verenigde Staten. Als hoogroep uit te optreden in het Operahuis van Sydney.

De cast van *Gardenia* bestaat uit twee professionele acteurs en een jonge danser voornamelijk uit oudere travestieten tussen de 58 en

Foto's: boost van den Broek/de Volkskrant

Alain Platel

Alain Platel (1962) is een van Europa's grootste en meest succesvolle choreografen en theatermakers. In 1991 werd hij bekend door voorstellingen als *Victoria Bernadette*, *Allemaal Indiana* en door grote dansproducties als *Iets op Bach*, *Wolf en onlangs Out of context*, opgedragen aan Pina Bausch. Op verzoek van Vanessa van Durme, met wie hij voor het eerst samenwerkte in *Allemaal Indiana*, regisseerde hij met Frank van Laecke vorig jaar *Gardenia*.

"Wij hebben in *Gardenia* erg goed die mannen met hun bijzondere levenswijze, hun zoektocht en gewaagd zich te vleiden, zoals en zichzelf het liefst zagen. Ze hebben me over hun leven verteld, maar wilden niet dat het een trieste voorstelling zou worden. Niet te veel pijnlijke dingen uit het verleden, hun houding is meer van: hup, hoopvol naar de toekomst kijken. Ik heb me wel verhaasd over de directheid in hun handelen, die hardheid kende ik niet. Ze hebben zich hun hele leven defensief moeten opstellen, daar komt het natuurlijk vandaan. Maar wat er gebeurt is kwetsbaar. Dat die voorstelling zo'n succes is geworden is heeft mij verbaasd. Maar het blijkt een breed publiek aan te spreken. Veel thema's bleken herkenbaar, met alleen voor de gay-scene ook rechtgeaarde hetero's raken ontroerd, en mensen die van volktheater houden. En ook jongeren die zelf nog op zoek zijn naar wie ze zijn. Er zijn ook extreem negatieve reacties, maar gelukkig zijn die in de minderheid. In Parijs is Jean-Luc de la Haye naar voren gekomen, hij zegt dat hij zelf ook een boekje laten bezorgen met een persoonlijk kaartje erbij."

om op hakken te lopen, het is ook een hang naar amusement'.

"Ja, ik heb gehoord dat het publiek dan geroeit is, maar dat komt ook omdat in dit nummer heel Dietrichs leven voorbij trekt. Zelf trad ik vooral op in het komische genre, en als je dan iets serieus wilde doen, pikte het publiek dat niet. Dat was gewend aan mijn Callas-imitatie waarin ik de hoge probeerde halen en op het moment *supreme* mijn gebit tuurde. Ze ligen op de vloer en met hun handen die knijpen, en daarna met een nog met een serieus nummer. Jammer, maar nu krijg ik alsnog de kans."

In de artiestenfoyer van het Centro Cultural de Belém in Lissabon maken

lemaal in mij opkomen", roept ze vanuit haar kleedkamer waar ooit Pina Bausch heeft gebavakkeerd. Van Durme loopt al langer in het theater-vak rond (zie inzet op pagina 4).

Toen zij de Spaanse documentaire *Soy así* zag, over de laatste dagen van een groepje oude artiesten in een ver-vallen travestietheater, dacht ze onmiddellijk daar moet theater van te worden gemaakt. Ze heeft de documentaire gezien en is erop toegegaan. Vlaamse regisseur Alain Platel heeft Frank van Laecke bij elkaar Verzorgd scharrelde ze zelf de cast bijeen door de bekende uit haar eigen travestieverleden te benaderen. Weises op leeftijd", maar allemaal met veel le-

Er is geen sprake van een vrolijke nichtenbende, intengendeel

venservaring en een eigen verhaal. Van Durme: "De een is kapper geweest, de ander ontvanger van de bestellingen en er zit een oud-docent moskouwe - ja, ja, het is een all-gay-cast. En nu zijn het sterren voor een wereldpubliek. Dit is hun manier om te overleven. Dit is hun manier om te overleven. Dit is hun manier om op hakken te lopen, het is ook een hang naar amusement."

Ik vroeg aan Danillo, die Liza Minelli doet, of die haren niet van zijn armen moesten. Nee, nee, zei hij, ik ben toch een vent! Ja, dit gaat over de kunst van transformeren. Maar door de maskers heen zie je de ellende, de eenzaamheid. Onze grootste vriend is het publiek, als dat het laat afweten zijn we weg.'

Gardenia is de naam van de nachtclub waar het verhaal zich afspeelt. Maar het is ook de naam van een bijzondere bloem die sterk ruikt, moeilijk te onderhouden is en maar kort bloeit. Na de première vorige zomer in Gent zou de voorstelling een jaar lang in beperkte mate gespeeld worden, maar na een optreden op het festival van Avignon stroomden de aanvragen binnen. Tot medio 2012 is het balboekje vol, de teller staat op dit moment op 230 voorstellingen, Nederland is komende maand aan de beurt.

Voor Van Durme gaat *Gardenia* niet over travestie alleen. 'Travestie is natuurlijk een uitbundige theatervorm bij uitstek, en de artiesten beschouwen zich als echte kunstenaars. Maar voor mij gaat het over ouder worden, over afscheid nemen en toch hoopvol blijven. Wij leven in een *époque* waarin ouderdom verboden is, op televisie zie je alleen maar make-overs en gelifte hoofden. Maar wat is er nou fout aan waardig oud worden?'

'*Gardenia* is daarnaast ook een pleidooi voor het behoud van instituten, zoals die oude nachtclub veertig jaar lang is geweest. Overal in de wereld verdwijnen kleine winkeltjes, kleine clubs, vertrouwde adressen - alles wordt standaard en glimmend. Maar wij laten onze rimpels en rimpelingen zien.'

Vlak voor aanvang van de voorstelling, waarvoor vanavond zo'n zeshonderd Portugezen naar het theater zijn gekomen, ontstaat er enige paniek. De föhn van Vanessa doet het niet, althans haar kleedkamer heeft een andere netspanning. Ze rent snel naar de kamer van een collega, en hervindt haar rust - 'schat, toneelspelen is doen alsof, sterven doe je maar in het gewone leven'. Eerder bleek ook al dat de groep op punt staat getroffen te worden door nog een catastrofe: een tekort aan wimperlijm. Maar de twee kortade dames van de productie beloven dat alles op tijd en in voldoende mate aanwezig zal zijn.

Aan weerszijden van het immens grote podium staan intussen kaptafels met spiegels en lampjes opgesteld, waar de artiesten zelf geduldig hun pruiken borstelen, bussen haarlak leegspuiten, zich tijdens de voorstelling in verschillende kostuums en jurken hijsen, en hun forse voeten in onbetamelijk hoge hakken wringen. Tussen de coulissen is het vlak voor aanvang een parade van borsten, buiken, halve borsten, vleeskleurige panty's, behaarde benen en geschoren armen - allemaal zonder gêne getoond, want *the show must go on*.

Gardenia is een zoektocht naar identiteit, naar geborgenheid, ergens bij willen horen, over man zijn maar vrouw willen worden, al is het maar voor even. Gemaakt met een grote hang naar theatraaliteit, eigenzinnigheid, laten zien wie je bent, dát je er bent. Het is montage-theater in een ogenschijnlijk simpele maar geraffineerd uitgevoerde vorm. Met gebruikmaking van alle clichés uit de wereld van de travestie en nichtclubs, maar dan net even anders, met duistere kanten en een rafel-

Vanessa van Durme (l) en Richard Dierick in de kleedkamer.

Foto's Joost van den Broek/de Volkskrant

“ Alles wordt standaard en glimmend. Maar wij laten onze rimpelingen zien

Het muziekdecor van componist Steven Prengels is opgebouwd uit flarden filmmuziek, musical als *Sunset Boulevard* en *The Wizzard of Oz*, repertoire van Liza Minelli en Charles Aznavour. Gesampeld en gemixt tot een intrigerende soundscape, met daarin altijd iets dreigends, een klok die tikt, een aflopende zaak. Met een op Ravels *Bolero* formidabel opgebouwd poseren van de sterren tegen wil en dank - *Gardenia* is een maskerade en demasqué tegelijk.

Het publiek in Lissabon heeft de voorstelling ruim anderhalf uur gelaten ondergaan en belooft de artiesten met een gul applaus - geen ovatie maar ook geen boegeroep. De artiesten zelf zijn niet tevreden, met name vanwege geluidsproblemen en ander technisch leed. 'Enfin, omkleden, afschminken, koffertje pakken, en morgen weer een voorstelling', zegt Dirk van Vaerenbergh, een van de professionele acteurs die in *Gardenia* een even stijlvolle als goed gedoseerde performance geeft. Een glaasje flauwe bubbelwijn in de artiestenkantine en een hapje uit de magnetron sluiten de avond af.

Tussen de artiesten is Andrea de La-

“ In een glitterjurk de bühne op, dat verzette mijn zinnen

et (59) een kleine, onopvallende vrouw die in het *Gardenia*-ensemble een beetje haar eigen gang gaat. Ooit wilde ze kleuterleidster worden, of aan het toneel gaan. Dat eerste mocht niet, omdat ze toen nog een jongen was en jongens konden in die tijd geen kleuterleidster worden. Wat het toneel betreft: dat vond haar moeder niet goed, want als je bij het toneel ging, had je geen toekomst. Andrea heeft na veel afzien en na een geslachtsverandering haar leven

niettemin ferm naar eigen hand gezet.

'Ik heb verschillende baantjes gehad en ben tenslotte terechtgekomen bij de dienst voor gas en elektriciteit in de gemeente Niel. Daar ben ik ook nog een tijdje *schepen* geweest. In mijn vrije tijd heb ik toneellessen gevolgd en ben ik gaan optreden in een spektakelrestaurant waar de mensen tussen het eten door vermaakt werden. Mijn grootste succes was mijn imitatie van Tina Turner in Le Sac aux Folles, een travestiebar in de Zakstraat in Antwerpen. Ik ben namelijk 's werelds grootste Tina Turner-fan, ik heb nu al 102 keer een concert van haar bijgewoond, tot zelfs in Madison Square Garden aan toe.'

Dat Andrea de Laet op latere leeftijd van man vrouw geworden is, heeft haar niet alleen gelukkiger gemaakt, maar vooral zelfverzekerder. Vandaar dat ze nu iedere avond het podium op gaat om daar volkomen vanzelfsprekend haar te strak zittende Tina Turner-jurkje aan te trekken.

Gardenia van Les Ballets C. de la B. en NTGent is te zien op 9 en 10 maart in Stadsschouwburg Amsterdam, 5 april Groningen, 19 en 20 april Rotterdam.

Vanessa van Durme

Prostituee, travestiet, transseksueel - de Vlaamse Vanessa van Durme (1948) is het allemaal geweest. Maar nu is ze eerst en vooral actrice. Geboren als jongetje in een Gents arbeidersgezin heeft Van Durme een even opvallend als hard leven geleid. Als kind al voelde ze dat er iets anders in haar was, maar in het milieu waarin ze opgroeide was daar geen plaats voor. Na de toneelschool zat *Hamlet* er niet in en werkte ze

(toen nog als hij) als amuseuse in travestieclubs in Antwerpen en Amsterdam. Later kwam de vurige wens van lichaam te veranderen maar daar was in die tijd (1975) maar één mogelijkheid voor: naar Casablanca, Marokko voor een geslachtsoperatie. Het geld daarvoor verdiende ze in de prostitutie. Veel later kwam ze via het volktheater in Gent in contact met Alain Platel die haar vroeg voor zijn

voorstelling *Allemaal Indiaan*. Haar ervaringen als transseksueel verwerkte ze daarna in de aangrijpende theatersolo *Kijk mamma, ik dans!* waarvan ze intussen meer dan tweehonderd voorstellingen heeft gegeven. Ook schreef ze vele scenario's voor Vlaamse tv-series. Voor *Gardenia* zocht ze de groep bij elkaar. 'Alain dacht natuurlijk: waar komt ze nu mee aanzetten? Maar hij heeft er

goud van gemaakt. Hij is altijd op zoek naar het verdriet in de mens, kan bij mensen in de ziel kijken. Het publiek reageert in het algemeen overal enthousiast. Maar ik zou naar Dubai willen, naar Arabische landen, naar Letland en Litouwen waar homo's vogelvrij zijn. Ik wil met *Kijk mamma, ik dans!* naar Iran, maar dan moet de ambassadeur wel op de eerste rij zitten. Of ik moet in een kooi spelen.'